

Anna Mihailova
AS DnB NORD Banka, Latvija

BANKAS GALAVOJUMI, TO NOZĪME LATVIJAS UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDĒ

Abstract

The bank guarantees and their roles in Latvian business environment

Together with the deterioration of the economic situation in Latvia more and more increase the business risks associated with contractual obligations in various economic sectors. The bank guarantees and sureties are among the possible solutions that help when business partners give no credence to each other. The bank guarantee provides an additional security to both parts.

The demand to the bank guarantees steadily increase recently. It can be explained by the active participation of the companies in different competitions and auctions organized by the government or a local municipality, with a standard participation demand of a bank guarantee.

The bank guarantee or a surety is an irrevocable undertaking of a bank to pay a certain amount to a beneficiary in those cases, when the customer has not complied with the liabilities to the beneficiary as set out in the guarantee.

The bank guarantee is based on the agreement between the company and its business partner, whereas is quite independent from the agreement.

The guarantees are widely used in the international trade as well as are a part of participation demands in governmental, local and the other organizations announced competitions or auctions.

The research methods are: the analysis and estimation of the literature sources, publications and the documentation.

Atslēgas vārdi: bankas galvojums, garantijas, tirdzniecības finansēšana, izmaksas.

Līdz ar ekonomikas situācijas pasliktināšanos Latvijā ar vien vairāk palielinās uzņēmējdarbības riski saistībā ar līgumsaistību izpildi dažādās ekonomikas nozarēs. Kā vienos no risinājumiem ir bankas galvojumi, kas ir aktuāli īpaši tad, kad darījumu partneru starpā nevalda savstarpēja uzticēšanās, jo bankas galvojums nodrošina papildus garantijas abām pusēm. Pēdējos gados pieprasījums pēc bankas galvojumiem nepārtraukti pieaug, kas izskaidrojams ar uzņēmumu aktīvu piedalīšanos valsts un pašvaldību organizētajos konkursos un izsolēs, kurs viens no standarta nosacījumiem ir bankas galvojumu iesniegšana.

Lai kontrolētu riskus un atvieglotu darījumu slēgšanu, bankas ir izstrādājušas atbilstošu norēķinu sistēmu. Šī norēķinu sistēma tiek dēvēta par dokumentāro operāciju sistēmu, kas sevī ietver tādus norēķinu veidus kā kredīta vēstules, inkaso, un arī bankas garantijas.

Tieši šie bankas pakalpojumi, atkarībā no piemērotajiem apmaksas noteikumiem un izvēlētā veida, pilnīgi vai daļēji likvidē tirdzniecības riskus. Pasaules prakse tirdzniecībā rāda, ka atvērtais rēķins un avansa maksājumi, no riska viedokļa, kā galējie norēķinu veidi izmantojami tikai tad, ja starp partneriem pastāv ilgstošas, pozitīvas un uz savstarpējo uzticēšanos balstītas attiecības.

Bankas galvojum jeb garantija ir bankas bezatsaukuma saistība izmaksāt noteiktajā termiņā noteiktu naudas summu saņēmējam gadījumā, ja maksātājs neizpilda savas saistības. Citiem vārdiem sakot, bankas garantijas nodrošina darījuma partneru, līgumā paredzēto saistību izpildi, samazina riskus: pārdevējam vai izpildītājam – saņemt atteikumu no apmaksas vai atteikšanos no līguma, pircējam vai pasūtītājam – no nepienācīgas līguma izpildes vai neizpildes.

Bankas galvojums balstās uz līgumu, kas noslēgts starp klientu un tā darījuma partneri, tomēr ir pilnīgi neatkarīgs no šī līguma. Garantijas īpaša pazīme ir nodrošinājuma funkcija.

Bankai nav jāveic garantēto darbu izpildītāja vietā. Piemēram, banka nebūvēs ēkas, ja principiāls nav to spējīgs izdarīt, neražos produkciju, ja tās klients aizkavē piegādi. Banka uzreiz veiks maksājumu, jo tās pienākums kā garantam aprobežojas ar maksājumu saistību neizpildes gadījumā.

Galvojumi plaši izmantoti gan starptautiskajā tirdzniecībā, gan arī piedaloties valsts, pašvaldību un citu organizāciju izsludinātajos konkursos.

Izšķir dažādus galvojuma veidus:

- Apmaksas galvojums;
- Avansa maksājuma galvojums;
- Piedāvājuma nodrošinājums;
- Saistību izpildes galvojums;
- Garantijas laika galvojums;
- Cita veida galvojumi.

Apmaksas galvojums garantē, ka banka samaksās par precī vai pakalpojumiem noteiktu naudas summu, ja preces vai pakalpojumu pircējs saskaņā ar līgumu nebūs veicis maksājumu.

Avansa maksājuma galvojums nodrošina, ka banka atmaksās avansa maksājumu, ja avansa saņēmējs neizpildīs līguma nosacījumus. Avansa maksājums nodrošina līdzekļus izpildītājam, lai, piemēram, iepirktu materiālus un detaļas, pieņemtu atbilstošu personālu un veiktu citus sagatavošanās darbus.

Piedāvājuma nodrošinājuma galvojums ir galvojuma veids, kurš apliecina pasūtītājam, ka pretendenta piedāvājums ir nopietns un finansiāli kompetents, lai noslēgtu nākotnes sadarbības līgumu gadījumā, ja piedāvājums tiek izvēlēts. Ar šo pircējs vēlas sevi pasargāt no neapdomātiem un nekvalificētiem piedāvājumiem un var izvairīties no izdevumiem, kas būtu saistīti ar pasūtījuma izvietošanu, jaunu piedāvājumu izvērtēšanu u.tml. Šo galvojuma veidu parasti pieprasa konkursu rīkotāji.

Saistību izpildes galvojums garantē, lai pasūtījums (pakalpojums) tiktu paveikts laicīgi un saskaņā ar līgumu. Jāuzsver, ka bankai – garantētājai nav jā rūpējas par piegādes realizēšanu. Parasti šis galvojums stājas spēkā, kad beidzies piedāvājuma nodrošinājuma darbības termiņš, tas arī pārsvarā saistīts ar valsts un pašvaldību rīkotajiem konkursiem.

Garantijas laika galvojums nodrošina galvojuma izpildītāja garantijas laika saistību izpildi saskaņā ar līgumu.

Iespējami arī citi galvojumu veidi atkarībā no klienta vajadzībām un līgumu nosacījumiem.

Ņemot vērā to, ka galvojums ir viens no kredīta instrumentiem, līdz ar to tas pakļauts dažādiem riskiem, bankas izvērtē klienta maksātspēju no iespējamā kredīta riska viedokļa un lūdz klientu piedāvāt nodrošinājumu.

Izšķir dažādus seguma veidus, ko bankas var pieņemt kā nodrošinājumu garantijas izsniegšanai, tiem jābūt pietiekamajiem bankas saistību izpildei, ja bankas klients nebūs izpildījis līgumā atrunātas darbības:

- ✓ Naudas līdzekļi garantijas summas apmērā, kas tiek pārskaitīti uz speciālu garantiju seguma kontu (tos nevar izmantot to preču apmaksai, kuru apmaksu garantē bankas izdotā garantija).

- ✓ Termiņnoguldījumu, noslēdzot ar banku garantijas līgumu, šo depozītu ir jāieķīlā par labu bankai, noslēdzot finanšu ķīlas līgumu.

- ✓ Uzņēmuma aktīvu komercķīla, nekustamā īpašuma hipotēka, kas reģistrēta Zemegrāmatā.

- ✓ Cits bankai pieņemams nodrošinājuma veids.

Banka var lūgt klientam iesniegt papildu dokumentus lēmuma pieņemšanai (uzņēmuma bilanci, peļņas un zaudējumu aprēķinu, naudas plūsmu u.c.). Tas viss saistās ar papildus izmaksām un pienākumiem, it sevišķi, ja nav pilnīgas pārliecības par otru darījuma partneri.

Par garantiju izniegšanu un akalpošanu bankas piemēro komisijas, to lielums var atšķirties no galvojuma summas, nodrošinājuma veida, par nestandarta līgumu vai īpaši sarežģītiem darījumiem, ko bankas skatās individuāli.

Lielākās Latvijas bankās ir sekojošās komisijas maksas par galvojuma noformēšanu:

- ja Garantijai ir naudas segums/termiņnoguldījums, tad

SEB – 0.5% (minimums 50 lati), kā arī pieteikuma izskatīšana 30 – 150 lati atkarībā no summas;

Swedbanka – 50 lati;

Krājbanka – 0.5% (minimums 50 lati), kā arī pieteikuma izskatīšana - 40 lati;

Nordea – 70 lati (vai 100 lati, ja 1 dienas laikā);

DnB NORDEA - 60 lati.

- ja Garantijai ir cits segums, tad

SEB – 1%, minimums 100 lati, kā arī pieteikuma izskatīšana 30 – 150 lati atkarībā no summas;

Swedbanka – pēc vienošanās, min 75 lati;

Krājbanka – 1.5% (minimums 100 lati), kā arī pieteikuma izskatīšana – minimums 50 lati;

Nordea – 150 lati (vai 180 lati, ja 1 dienas laikā);

DnB NORDEA - pēc vienošanās, minimums lati 75.

Tiek piemērota arī komisija par Garantijas/galvojuma izmantošanu atkarībā no nodrošinājuma veida:

- ja Garantijai ir naudas segums/termiņnoguldījums, tad

SEB – 1% gadā

Swedbanka – 1% gadā (minimums 25 vai 50 lati atkarībā no summas)

Krājbanka – 1% no garantijas summas, minimums 50 lati

Nordea – 2% gadā

DnB NORDEA - 1% gadā (minimums 25 lati)

- ja Garantijai ir cits segums, tad

SEB – pēc vienošanās

Swedbanka – pēc vienošanās (minimums 50 vai 100 lati atkarībā no summas)

Krājbanka – 2-6% no garantijas summas, minimums 100 lati

Nordea – pēc vienošanās

DnB NORDEA - pēc vienošanās (minimums 50 lati).

Kā var secināt pārsvarā Latvijas bankas nepiemēro komisijas par pieteikuma izskatīšanu, izņemot SEB, galvojumu noformēšanas komisijas ir līdzīgā līmenī un svartstās intervalā no 50 līdz 70 latiem par standarta garantijām, bet par sarežģītām garantijām visas bankas piemēro individuālo pieeju klientam. Par bankas galvojumu izmantošanu liel'akas Latvijas bankas piemēro komisiju 1% gadā, izņemot Nodrea banku, kur ir 2% gadā, bet bet par sarežģītām garantijām visas bankas piemēro individuālo pieeju klientam, līdzīgi kā noformēšanas komisijai.

Kā viena no galvenajām problēmām ar ko saskaras uzņēmumi ir izmaksas, kas saistītas ar galvojuma noformēšanu, jo īpaši, ja kompānijai ir nepieciešams specifisks galvojums un par ievērojamām nauda summām.

Bet pēc autora viedokļa lielāka problēma ir galvojuma nodrošinājums. Ja uzņēmums izvēlas naudas segumu vai termiņmoguldījumu, tad kompānijai ir jāiesaldē apgrozāmie līdzekļi uz visu galvojuma termiņu, pie tam 100% apmērā no galvojuma summas, bet ja uzņēmums izvēlas komercķīlu vai hipotēku uz nekustāmo īpašumu, tad tas prasa papildus laiku un izdevumus nodrošinājuma noformēšanai attiecīgajos reģistros.

Kā viens no risinājumiem ir kredītlīnija bankā, kas speciāli izmantojamā bankas galvojumu nodrošināšanai, īpaši izdevīgi tas ir tad, kad klientam regulāri jāizmanto banka garantijas, piemēram, uzņēmumiem, kas regulāri piedalās valsts un pašvaldību organizētajos konkursos un izsolēs.

Vēl viena alternatīva ir apdrošināšanas kopāņu piedāvātā galvojumu apdrošināšana, kur kompānijai nav jāpiedāvā nodrošinājums, bet jāsamaksā noteiktā apdrošināšana premija, bet apdrošināšana kopāņu piedāvāto galvojumu veidi ir ierobežoti, pārsvarā tā ir būvniecības galvojumu apdrošināšana, līdz ar to, to var izmantot ierobežots klientu skaits.

Kā risinājumu iespējams izmantot naudas iemaksu pasūtītāja kontā galvojuma apmērā, šādu iespēju piedāvā paūtītāji, bet tam ir jābūt atrunātam līgumā vai nolikumā, bet šo alternatīvu piedāvā reti.

Tomēr jāsecina, ka vairums gadījumu bankas garantija netiek izmantota. Līgumā noteiktās saistības tiek pienācīgi izpildītas un garantija tiek dzēsta darbības termiņa beigās.

Bibliogrāfija

1. Briede I. (2000) *Banku finansu pakalpojumi* Rīga: Biznesa Augstskola Turība.
2. Ūdris Z., Sēle A., Gustsons V. (1994) *Pamatzināšanas starptautiskajā tirdzniecībā*. Rīga: Apgāds "Jāņa sēta".
3. AS DnB NORD Banka. *Garantijas un galvojumi*.
<http://www.dnb nord.lv/lv/corporate/trade-finance-services/guarantees/>
4. AS Latvijas Krājbanka. *Bankas galvojums (Garantija)*
http://www.lkb.lv/lv/uznemumiem/krediti/tirdzniecibas_finansesanas_un_dokumentaras/bankas_galvojums_garantija/
5. AS Reģionālā investīciju banka. *Galvojumu izsniegšanas nosacījumi*.
www.rib.lv/get_file.php?q=aWQ9MzgyO2xhbmc9bGF0dmlhbg==
6. AS SEB Banka. *Galvojumi/ Starptautiskās garantijas*
<http://www.seb.lv/lv/corporate/services/TradeFinance/International/?tarif=1>
7. AS Swedbank *Bankas garantijas* http://www.swedbank.lv/pakalp/jr_5_3_1.php
8. Nordea Bank Finland Plc Latvijas filiāle. *Bankas garantijas*
<http://www.nordea.lv/Uz%C5%86%C4%93mumiem/Tirdzniec%C4%ABbas%2Bfinans%C4%93%C5%A1ana/Bankas%2Bgarantijas/69292.html>